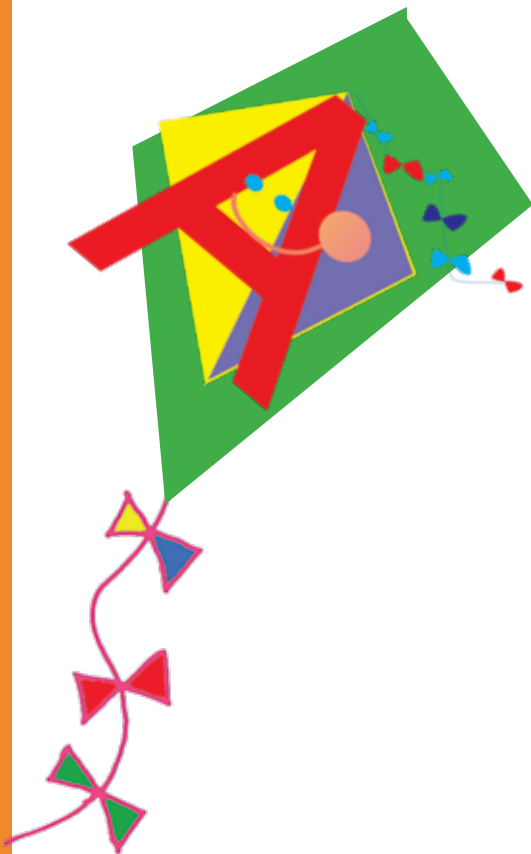
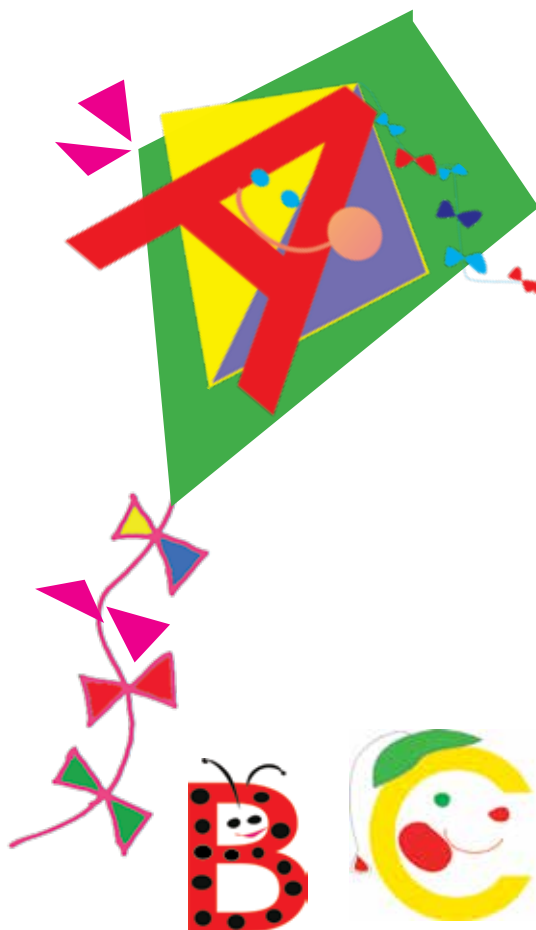

Kalbų mokymas(is) ankstyvajame amžiuje

Patarimai tėveliams

Kalbų mokymas(is) ankstyvajame amžiuje

Patarimai tėveliams

2020

Parengė Laura Frolovaitė

NACIONALINĖ ŠVIETIMO AGENTŪRA

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)
ISBN 978-609-8275-11-7

Turinys

3

- 4 Kalbų mokymas(is) ankstyvajame amžiuje
- 6 Kas yra daugiakalbystė?
- 7 Kokia yra dvikalbio vaiko kalbos raida ankstyvajame amžiuje?
- 8 Dvikalbystės nauda vaikui
- 11 Patarimai auginant dvikalbį vaiką

Kalbų mokymas(is) ankstyvajame amžiuje

4

Ankstyvasis amžius yra puikus laikas mokytis kalbų!

Moksliniais tyrimais įrodyta, kad maži vaikai lengvai įsisavina kelias kalbas. Neuromokslininkai pagrindžia teiginį, kad ankstyvasis amžius palankiausias mokytis kalbų, nes būtent šiuo laikotarpiu smegenų kaktinės skilties (atsakingos už mąstymą, planavimą, sprendimų priėmimą, kalbėjimą, dėmesį) sinapsių augimas intensyviausias (tarp 3–6 metų am-

žiaus), o jautrusis kalbos įsisavinimo laikotarpis tęsiasi nuo pat kūdikystės iki 6 arba 7 metų¹.

Mažamečiai vaikai labai greitai įsimena naujus žodžius, įvairias kalbines konstrukcijas ir sakinius, taip pat lengvai pakartoja išgirstas frazes. Šio amžiaus vaikų smegenys kalboms mokytis yra paslankios, nes tuo laikotarpiu intensyviai formuojasi kalbų centrai, vystosi vaiko motorika.

¹ Textor M. R. (2011). Bildung im Kindergarten: Zur Förderung kognitiver Kompetenzen.

Tad neverta nuogąstauti ir nerimauti, kad mažyliai, mokymdamiesi kelių kalbų, bus itin varginami ar tai, galbūt, pakenks jų raidai. Veikiau atvirkščiai – kitos kalbos mokymasis vaikui priimtinais būdais netgi gali padėti geriau pažinti gimtąją kalbą ir kultūrą.

Atsižvelgiant į šio amžiaus tarpinio ypatumus ir didžiulį vaikų potencialą vertėtų skatinti kalbų mokymąsi, nes kalbų mokymasis įvairiapusiškai praturtina, pagerina vaiko kompetencijas ir suteikia daugiau galimybių ateityje, daro didelę įtaką tolesniam asmenybės tobulėjimui.

Kas yra daugiakalbystė?

6

Daugiakalbystė – reiškiny, atsirandantis aplinkoje, kurioje gyvena keliomis kalbomis bendraujantys asmenys, dažnai šeimos, kur kalbama dviem ar daugiau kalbomis. Dvikalbis žmogus geba maždaug vienodai gerai bendrauti dviem kalbomis ir prireikus greitai pereiti iš vienos kalbos į kitą².

Dabartinėse Europos Sąjungos rekomendacijose patariama mokėti bent tris kalbas. Europos Sąjunga išryškina daugiakalbystę kaip vertybę siekiant tarpkultūrinio dialogo, socialinės sanglaudos ir klestėjimo. Daugiakalbystė yra vienas iš svarbiausių Moky-mosi visą gyvenimą programos, medijų, informacinių technologijų prioritetų³.

² Hoff E. (2002). Childhood Bilingualism. Boston.

³ https://www.kalbos.lt/zurnalai/18_numeris/11.pdf.

Kokia yra dvikalbio vaiko kalbos raida ankstyvajame amžiuje?

Vienakalbio ir dvikalbio vaiko ankstyvosios kalbos raidos etapai iš esmės sutampa: tuo pačiu amžiaus laikotarpiu jie pradeda guguoti, 10–14 mėn. išmoksta pirmuosius žodžius, 18–26 mėn. pradeda sudaryti dvižodžius ir trižodžius sakinius. Priešmokykliniame ir jaunesniajame mokykliniame amžiuje dvikalbių vaikų žodynas, vertinant atskirai kiekvieną kalbą, yra mažesnės apimties nei vienakalbių vaikų, tačiau bendras įsisavintas žodynas (vertinant abi kalbas) yra tokios pat ar netgi didesnės apimties nei vienakalbių vaikų⁴.

⁴ <https://hmf.vdu.lt/apie-fakulteta/institutas-ir-centrai/tarpkulturines-komunikacijos-ir-daugiakalbystes-tyrimu-centras/atsakymai-apie-daugiakalbyste/>.

Dvikalbystės nauda vaikui

8

- Tyrimai rodo, kad netgi dvejų metų dvikalbiai **vaikai geba prisitaikyti prie pašnekovo ir vartoti jo pasirinktą kalbą.**
- Kadangi įvairi informacija suvokiama ir įsimenama pasitelkiant kelių kalbų priemones, net maži **vaikai geba vertėjauti, tarpininkauti ir padėti susikalbėti.**
- Dvikalbiams **vaikams lengviau sekasi mokytis naujų kalbų,** nes kalbiniai centrai ir kalbos padargai yra paslankesni ir imlesni įsisavinti kitos kalbos garsyną bei gramatines konstrukcijas.
- Kelių kalbų mokėjimas leidžia pažinti skirtingas kultūras, skatina toleranciją ir pagarbą. Dvikalbiai **vaikai pasižymi geresne socialine ir kultūrine kompetencija.**
- Kadangi smegenyse nuolat vyksta „slopinimo procesas“, kai viena kalbų, kuria tuo metu bendraujama, yra aktyvi, o kita – pasyvi, **vaikai lengviau atsiriboja nuo**

nerikalingos informacijos ir yra dėmesingesni⁵.

- Mokslininkai nustatė, kad dvikalbiai **vaikai anksčiau išmoks-ta skaityti ir rašyti**⁶.
- Dvikalbiams **vaikams geriau sekasi atlikti kognityvines už-duotis**, kai reikia sukaupti dėmesį ir logiškai mąstyti. Netgi matema-tikos (sąlygos) uždavinius dvikal-biai mokiniai sprendžia lengviau už vienakalbius⁷.

- Kalbėdami dviem skirtingomis kalbomis, vaikai verčia abstrak-čias sąvokas iš vienos kalbos į kitą ir taip **įgunda kūrybiškai įveikti keblumus**.

- Sparčiau **lavėja** dvikalbių vaikų **atmintis**.

- Dvikalbiai vaikai greičiau **įgun-da naudotis** informaciniais šalti-niais įvairiomis kalbomis.

⁵ Bialystok E., Craik F. I., Luk G. (2012). Bilingualism: Consequences for mind and brain. Trends in Cognitive Sciences.

⁶ Bialystok E. (2001). Bilingualism in Development: Language, Literacy, and Cognition.

⁷ Balčiūnienė I. (2013). Kalbų mokėjimas – uni-kali asmenybės savastis ir turtas. www.bernardinai.lt.

10

Tikėtina, kad daugiakalbių **vaikų laukia geresnės ateities perspektyvos** – daugiakalbystės kompetencija yra viena pagrindinių kompetencijų, galinčių padidinti įsidarbinimo galimybes, asmens pasitenkinimą, aktyvų pilietiškumą, kultūrų tarpusavio supratimą ir socialinę įtrauktį⁸.

⁸ <https://op.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/7216390d-876b-11e9-9f05-01aa-75ed71a1>.

Vienas žmogus – viena kalba:

bendraujant su vaiku, svarbu nepainioti kalbų. Jei vaikas auga dvikalbėje šeimoje, jis tikrai puikiai išmoks abi savo gimtąsias kalbas, jei bus laikomasi nuoseklumo. Jei ketinate namuose mokyti(s) kitos kalbos, svarbu naudoti skiriamąjį ženklą (pavyzdžiui, kaklaskarę, skrybėlę, apyrankę ir pan.) ar įsivesti kitą kalbą signalizuojantį ritualą (pavyzdžiui, sukalbėti burtažodį, suploti rankomis tam tikrą ritmą ir pan.). Tuomet vaikas nesutriks, kodėl mama ar tėtis staiga ėmė kalbėti kita kalba, ir palankiai nusiteiks naujos kalbos mokymuisi.

- 12 **Intensyviai bendraukite su vaiku:** kalbėkitės apie jį ir jus asmeniškai dominančius dalykus; komentuokite vaiko ir savo atliekamus kasdienes, buitinius veiksmus; įvardykite savo ir vaiko patiriamus jausmus; dalykitės nuomonėmis – kitaip tariant, pavidinkite vaiką į kalbą! Vaizdinga ir turtinga kalbinė aplinka teigiamai veikia vaiko besiplečiantį žodyną ir atitinkamos kalbos gramatiką.

Puoselėkite santykius su kitakalbiais giminaičiais, draugais, aplinkiniais: organizuokite susitikimus su artimaisiais, bičiuliais, vartojančiais vaiko gimtąsias kalbas ar kalbas, kurių jis mokosi. Šiais laikais bendrauti galima ir įvairiomis ryšio ir vaizdo priemonėmis nuotoliniu būdu. Taip suteiksite vaikui daugiau progų pritaikyti ir plėsti įgytas kalbines žinias.

Sudominkite vaiką! Sėkmingiausiai vaikai mokosi per žaismingas veiklas, kurių metu patiria įvairių potyrių, pojūčių ir jausmų:

Knygų skaitymas yra veiksmingas būdas mokytis kalbų namuose! Skaitykite vaikams balsu trumpas, iliustruotas pasakas, istorijas, eilėraščius, atsižvelgdami į vaiko interesus. Skaitykite raiškiai intonuodami, pakartodami raktinius literatūros kūrinėlio žodžius, frazes. Pasitelkę pliušinius žaislus, popierines lėles galite inscenizuoti istoriją, dialogus tarp veikėjų ir šitaip paskatinti vaiką prabilti kalba, kurios jis mokosi.

14 Stalo žaidimai, dėlionės, atminties žaidimai, iliustruotos kortelės, įvairios kalbų mokymosi programėlės internetu taip pat yra puikios priemonės, skirtos aktyvuoti ir plėsti vaiko žodyną, mokytis taisyklingo tarimo, gilinti gramatines žinias to neakcentuojant vaikams priimtinais būdais, t. y. per žaidimą.

Muzikos klausymas aktyvina vaiko kalbos klausymo gebėjimus. Melodingų dainelių tekstus vaikas labai lengvai įsimena, taip pat natūraliai įsidėmi ir taisyklingą tarimą. Tad susikurkite mėgstamų dainelių grojaraštį ir dainuokite kartu su vaiku!

Maisto gaminimas, eksperimentavimas labai domina vaikus, nes tokiu būdu kalbos mokymasis yra orientuotas į įtraukiančią veiklą visais pojūčiais ir potyriais. Aktyviai dalyvaudamas (pavyzdžiui, verdant daržovių sriubą, gaminant naminį plasteliną) ar stebėdamas, kokie procesai vyksta gaminant sodos vandenį, vaikas ne tik mokysis visomis jauslėmis, bet ir plėš savo žodyną, sužinodamas patiekalų ingredientų, virtuvės įrankių pavadinimus, pateiks jam kylančius klausimus, išgirs tėvelių atsakymus ir taip intensyviai lavins savo komunikacinius gebėjimus.

Animacinių filmukų žiūrėjimas kalba, kurios vaikas dar gerai ar visai nemoka, yra patrauklus tuo, kad dinamiškai besikeičiantis vaizdas, naudojami garso efektai ir spalvos prikausto vaikų dėmesį ir padeda lengviau įminti siužeto esmę, dialogų prasmę, suprasti nežinomų žodžių reikšmę. Vaikai labai mėgsta leisti laiką prie ekranų, tad būtina formuoti atsakingą požiūrį į naudojimąsi informacineis technologijomis, kontroliuoti trukmę, kiek tam galima skirti laiko, atsižvelgiant į vaiko amžių. Patartina animacinius filmukus žiūrėti kartu su vaikais ir jiems pasibaigus aptarti jų turinį atitinkama kalba.

16 Lankymasis įvairiuose edukaciniuose renginiuose, parodose taip pat labai praturtina vaiko kalbinius išteklius, tampa dingstimi bendrauti naujomis temomis, gilinti žinias.

Motyvuokite vaiką! Mokantis kelių kalbų svarbiausia yra vaikų noras mokytis. Kad kalbų mokymasis nekeltų įtampos ir teiktų džiaugsmo, svarbu:

- **Palankiai nusiteikti** mokomosios kalbos vartojimo, mokymo(si) atžvilgiu. Šeimoje vaikas nuolatos girdi tėvų pokalbius, pats juose dalyvauja, pamažu perima kalbines nuostatas ir

vertybių sistemą. Jeigu šeimoje vienodai gerbiamos visos (tėvų, valstybinė, užsienio) kalbos ir kultūros, vaikui taip pat nekils didelių abejonių dėl kalbos pasirinkimo ir tolerancijos⁹.

- **Džiaugsmingai reaguoti** į vaiko bandymus vartoti kalbą mokymosi procese. Padrąsinkite ir pagirkite savo vaiką!
- **Kantriai laukti**, kol vaikas atskleis kalbines žinias ir įgūdžius. Kiekvienas vaikas mokosi savo tempu ir nederėtų jo skubinti, daryti spaudimą. Svarbu sukur-

⁹ Balčiūnienė I. (2013). Kalbų mokėjimas – unikali asmenybės savastis ir turtas. www.bernardinai.lt.

ti kalbų vartojimą skatinančias sąlygas ir aplinkybes.

- **Pasitikėti** vaiko kognityviniais gebėjimais ir pasirengimu mokytis įvairių kalbų. Vaikai lengviau ir natūraliau įsisavina kalbas. Tad priminkite vaikui, koks jis šaunus ir protingas!
- **Netaisyti** vaiko daromų kalbinių klaidų, nes klaidos – mokymosi dalis. Girdėdamas taisyklingai vartojamą kalbą, vaikas pamažėle pats įgus ją tinkamai vartoti.

Kalbiniai įgūdžiai lemia ne tik tai, kaip vaikas jaučiasi bendraudamas su aplinkiniais, kaip ugdomasi darželyje ar mokysis mokykloje. Jie svarbūs ir renkantis studijas, profesiją, kuriant tarpasmeninius santykius, saviraiškai. Tad linkime sėkmės ir įkvėpimo mokantis kalbų!

KALBŲ MOKYMAS(IS) ANKSTYVAJAME AMŽIUIJE

Patarimai tėveliams

Dailininkė Dalė Dubonienė
Redaktorė Nijolė Šorienė
Leidinyje panaudotos
Eglės Varatinskienės nuotraukos

2020-12-03. Tiražas 1000 egz.
Išleido Nacionalinės švietimo agentūros
Bendrųjų reikalų departamento Aprūpinimo ir
leidybos skyrius, Suvalkų g. 1, 03106 Vilnius

Spausdino UAB „INDIGO print“,
Piliakalnio g. 1, 46223 Kaunas

